

УКРАЇНА ПЕРЕД ВИБОРАМИ 2019 РОКУ – РЕГІОНИ У ФОКУСІ

16-17 ЖОВТНЯ, БЕРЛІН, НІМЕЧЧИНА

Звіт конференції

Ніколаус фон Твікель

Наступного року в Україні відбудуться президентські та парламентські вибори. Як виглядатиме країна після виборів 2019 року? Та яка ситуація з демократією складається в регіонах України? Це були основні теми щорічної конференції Київського Діалогу, яка відбулася 16-17 жовтня цього року в Берліні.

Як зауважив у своїй промові на початку конференції **Рупрехт Поленц**, політик з партії Християнсько-демократичний союз Німеччини (ХДС), вибори є не тільки важливою зміною, проте й ключовим компонентом демократії, оскільки вони роблять можливою безкровну

зміну влади. Рупрехт Поленц, який також є президентом Німецького товариства східноєвропейських студій, наголосив на тому, що через конфлікт на Сході України та анексію Криму, Україна стала «лакмусовим папірцем для порядку в Європі».

Письменниця та правозахисниця з Києва **Лариса Денисенко** відмітила у своєму виступі нестримний популізм в Україні. Вона порівняла громадян із золотошукачами, яким бракує сита для вимивання дорогоцінного металу з річки. «У нас забирають золото, а людям лишають тільки воду». Конференція має допомогти віднайти фільтри, за допомогою яких можна відрізнити популістів від інших кандидатів.

Чи будуть вибори до Верховної Ради більш важливими, ніж президентські вибори?

На думку **Сергія Рахманіна**, головного редактора престижного тижневика «Дзеркало тижня», який виступав на першій панелі, заплановані на жовтень парламентські вибори, зважаючи на російський фактор, стануть більш важливим, ніж президентські вибори, які відбудуться у березні. Через антиросійські настрої проросійський кандидат не матиме шансів стати президентом. «Росія це знає та спрямує свої зусилля на парламентські вибори», - сказав Сергій Рахманін. Якщо зі зусилля будуть успішними, у Верховній Раді буде більше спротиву по відношенню до майбутнього президента.

Хто отримає перемогу у перегонах за найвищу державну посаду, ще невідомо. Взяти у цьому участь можуть до 72 політиків, проте переважна більшість поки що не має хороших перспектив. Напевно, позитивний рейтинг має тільки співак Святослав Вакарчук, який ще не підтвердив свою кандидатуру.

Згідно з результатами опитувань, рейтинг чинного президента Петра Порошенка складає менше десяти відсотків, в інших кандидатів ситуація не набагато краща. Проте національний консервативний курс Петра Порошенко, війна та надання автокефалії Українській православної церкві допоможуть йому. На думку Сергія Рахманіна: «Якщо Порошенко мобілізує своїх виборців, цього буде достатньо».

Що стосується парламентських виборів, експерти сподіваються на заплановану виборчу реформу, яка повинна замінити чинну змішану виборчу систему на пропорційну з відкритими партійними списками. Однак ця реформа

пройшла з 2014 року, коли було оголошено курс на неї, тільки до першого читання, що відбулося у листопаді 2017 року. З того часу відбулося мало зрушень, проте час спливає.

Євген Радченко з Центральної виборчої комісії попереджає, що без цієї реформи залишається простір для маневрів. Це включає в себе внесення змін до списків заднім числом та непрозорий процес відбору прямих кандидатів, половина з яких стають депутатами. Про те, що у вплив на кандидатів і виборців вкладається багато грошей, свідчить і те, що витрати українських партій під час виборчої кампанії перевищують у три рази витрати німецьких партій відповідного розміру та значення.

Ребекка Гармс, депутатка Європейського парламенту та членкиня фракції «Зелені/Європейський вільний альянс», зауважила, що тактики Верховної Ради, які до цього часу використовувалися для затримки введення реформи, ясно свідчать про те, що у депутатів не було політичної волі. Депутатка також самокритично зазначила, що ЄС «на це недостатньо відреагував», оскільки пріоритетним завданням була боротьба з корупцією. Євген Радченко висловив сумнів в тому, що закон буде прийнятий та песимістично зазначив: «Якщо парламент обирається в старій системі, він залишиться у старому складі».

Проте навіть виборча реформа не вирішує всіх проблем, як підкреслила відома громадська діячка та голова правління «громадянської мережі ОПОРА» **Ольга Айвазовська**. «Європейці вважають, що новий закон змінить ситуацію. Але хто гарантує його реалізацію?» - запитала вона.

Історик та знавець України **Вільфрід Ільге** зазначив, що питання, порушені після Майдану, практично не відіграють жодної ролі в нинішній передвиборній кампанії. Натомість люди з домайданівських часів працювали над своїм поверненням в останні роки. Це нагадує 2007 рік, коли багато політиків, знятих з посад під час Помаранчевої революції у 2004 році, повернулися до уряду.

Надія в регіонах?

Наступний день конференції був більш сповнений оптимізмом - на другій панелі обговорювали виборчу кампанію та громадянське суспільство в регіонах.

Владислав Зайцев, активіст та координатор КИЇВСЬКОГО ДІАЛОГА в Маріуполі, розповів, що тим часом портове місто на березі Азовського моря, за яке в 2014 році тривали бої, стало одним з найбільш відкритих міст в країні, що стосується прозорості міської влади. Однак лише десять відсотків жителів виявляють зацікавлення до відкритої та доступної інформації. Введення «бюджету участі», завдяки якому кожен мешканець міста зможе взяти участь у розподілі частини коштів з міського бюджету та спрямувати їх у свій район, є натомість одним з таких механізмів контролю, який населення має навчитись практично використовувати.

Ярослав Юрчишин, виконавчий директор Transparency International Україна, пояснив, що

децентралізація, розпочата в останні роки, вважається однією з найбільш вражаючих проектів реформ, але вона водночас веде до великих ризиків.

Хоча зараз є величезні фінансові потоки до нижчих рівнів, там немає ефективних антикорупційних органів. Він також відмітив, що оскільки місцеві інституції слабкі, громадянське суспільство відіграє особливо важливу роль в регіонах. За словами Ярослава Юрчишина, довіра до політиків на місцевому рівні майже на третину вища, ніж до політиків на національному рівні.

Олександр Солонтай, засновник партії «Сила людей», притримується такої ж думки: «Кому довіряють українці? Місцевим політикам, бо вони знають, що роблять». Його партія, на відміну від вже існуючих партій, які часто захищають економічні інтереси своїх лідерів, представляє інтереси громадян. Олександр Солонтай сказав, що він нарешті відчуває зародження чогось нового в країні. Якщо раніше громадяни ставились до влади в Україні як до окупанта, зараз все інакше. «Важливо, щоб ми рухалися далі».

Перед Маріуполем стоять величезні виклики. Через сталеливарні заводи рівень забруднення повітря є, певно, найбільшим у країні. «Люди покидають місто через повітря», - скаржиться Владислав Зайцев. Промисловий холдинг «Метінвест» українського олігарха Ріната Ахметова повністю контролює ЗМІ та адміністрацію. «15 тисяч робітників голосуватимуть так, як скаже директор», - каже Владислав Зайцев, який не хоче здаватися.

Застереження про повернення радянського мислення

Депутатка Бундестагу від партії "зелених" **Марілуїзе Бек** згадала на цій темі про момент заснування своєї партії. «Зеленим» також довелося у 80-их роках представляти сучасні теми консервативному суспільству. З точки зору Марілуїзи Бек, в регіонах України переважає радянське мислення. Вона застерегла, що країна може поступово повернутись до рук авторитарних політиків із радянськими переконаннями.

На заперечення про те, що стабільна демократія потребує вищого рівня добробуту, Марілуїзе Бек відповіла, що зараз навіть у Німеччині добре забезпечені люди обирають авторитарні партії. В Україні існують великі можливості для розвитку, наприклад, у сільському господарстві. Але є багато міжнародних підприємств, які не готові інвестувати, поки не покращаться місцеві умови.

Загалом, результат децентралізації є змішаним. В містах, де були задіяні громадяни, процеси відбувалися швидше та були більш демократичними. В інших випадках - впливові міські голови запобігали цьому.

Для Вільфріда Їльге ці проблеми є ознакою того, що форми політичної боротьби

залишилися однаковими. Він відзначив, що надалі було б важливо запровадити механізми контролю та розподіл повноважень на регіональному та місцевому рівнях. Учасники конференції також висловили велику надію на місцеві вибори, заплановані на 2020 рік.

Без телебачення немає політики?

Громадянським силам в Україні все ще нелегко отримати доступ до політики. Згідно висновків робочої групи «Виборча кампанія», - «стрибок у державні установи вдався лише деяким». **Беате Апельт**, керівниця представництва в Україні Фонду Фрідріха Науманна, зауважила, що найважливішим винятком є націоналісти, які будуть виконувати програми та серйозно сприйматися на майбутніх виборах.

Зрештою, медіа-ринок стає все більш демократичним, оскільки Інтернет все частіше конкурує з телебаченням. Проте для журналіста Сергія Рахманіна телебачення, яке переважно контролюється кількома олігархами, залишається «найважливішим пропагандистом». Ребекка Гармс відмітила: "Хто контролює телебачення, той контролює політику".

Ситуація на Сході України

Багато в чому особливе місце займає Східна Україна, де, як і раніше, вздовж 500-кілометрової «лінії розмежування» ведуться бойові дії між урядовими силами та сепаратистами, які знаходяться під контролем Росії. Тим не менше, в робочій групі «Стабілізація та можливості розвитку» мова йшла про мирний розвиток, про що пізніше

повідомив **Сергій Сумленний**, керівник Фонду Гайнріха Бьолля в Україні.

Принаймні в підконтрольній частині Донецької та Луганської областей відбувається економічне відродження малих та середніх підприємств. Проте економічна блокада тимчасово невідконтрольних територій з 2017 року та порушення виробничих ланцюжків швидше за все прискорять падіння важкої промисловості та пов'язаний з цим виїзд населення з регіону.

Також зрозуміло, що в країні в найближчому майбутньому буде відбуватися правова оцінка триваючого насильства. Вже сьогодні відсутні або знищені докази стосовно таких подій, як наприклад, розстріли на Майдані або пожежа в Одесі, що є однією з основних проблем, як доповіла з відповідної робочої групи **Габріеле Фрайтаґ** з Німецького товариства східноєвропейських студій.

Інші виклики полягають у тому, що багато суддів, які присутні на місцях, не знайомі з міжнародним правом, що надзвичайно важливо при збройних конфліктах. Крім того, невідконтрольні території залишаються недоступними для української судової системи та більшості правозахисних груп.

Метою перехідного правосуддя („transitional justice“) повинно бути неповторення насильства, заявила Габріеле Фрайтаґ.

Надія на Європу

В підсумку залишається закликати європейців надалі продовжувати підтримувати Україну. Це було основною думкою останньої панелі, в якій три депутати Бундестагу говорили про європейську перспективу для країни.

«З огляду на те, що євроскептицизм набуває поширення, проєвропейські настрої в Україні надають нам мужності - тому ми повинні залишатися з вами», - сказав депутат німецького Бундестагу від Соціал-демократичної партії Німеччини **Дірк Візе**, який координує політику уряду Німеччини по відношенні до України та Росії.

Омід Нуріпур з партії "зелених" пішов далі і закликав до конкретної перспективи вступу України до ЄС. Балканські держави, такі як Боснія та Герцеговина, показали, що це має вирішальне значення для стабілізації становища країн. Хоча Україна знаходиться у перехідному періоді, ще й обтяжена війною, вона не змінює курсу на Європу та, якби українцям дозволили, на європейські вибори, ймовірно, прийшло б більше людей, ніж у будь-якій країні ЄС. «Це ж чудово», - вигукнув Нуріпур. Як і Дірк Візе перед ним, Омід Нуріпур лише схвально відгукувався про українське громадянське суспільство.

Депутатка німецького Бундестагу від Вільної Демократичної Партії **Рената Альт** також підняла питання про «Північний потік 2», підкресливши, що її партія хоче загальноєвропейського рішення. Однак вона не була впевнена, чи проєкт газопроводу через Балтійське море може бути зупинений. Дірк Візе так само обережно зазначив, що проєкт не

може обговорюватися "в політичному просторі".

Політик партії ХДС Рупрехт Поленц викликав оплески на початку конференції, коли сказав, що будівництво «Північного потоку 2» є невірним, адже воно надає Росії занадто великий вплив («важіль для виключення») на енергопостачання Європи.

Ростислав Огризко, радник Посольства України у ФРН, стверджував, що «Північний потік 2» може стати засобом для посилення тиску на Росію. Таким чином, можна було б вимагати транспортування мінімального обсягу російського газу через Україну. Ростислав Огризко виразив вдячність Ангелі Меркель за існуючий тиск на Росію та позицію Берліна, завдяки якому в ЄС існує єдність у питанні санкцій проти Росії.

Олександр Сушко з Міжнародного фонду «Відродження» нагадав, що в конфлікті з Росією йдеться не тільки про території, як наприклад Крим. Це лише привід для Росії, щоб нав'язати Україні свою волю. Це екзистенційна загроза для України, бо в уявленні Росії української держави взагалі не існує. Олександр Сушко закликав ЄС стати більш активним гравцем: «Не треба підтримувати цю історію, ці процеси треба контролювати».

Наступна конференція Київського Діалогу в 2019 р. відбудеться в Україні. Для координаторів та активістів Київського Діалогу, безперечно, буде багато роботи.